

Грибан Г.П., к. п. н., доцент; Дзензелюк Д.О. (Державний агроекологічний університет, м. Житомир)

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

В статті розкриваються критерії оцінки навчального матеріалу з фізичного виховання для аграрних вузів України, які були впроваджені в навчальний процес модульно-рейтинговою системою.

The paper considers the criteria of the physical training educational appliances in the Ukrainian institutes of higher education, which the module and rating system provided into the training process.

Постановка проблеми. Головною метою Болонського процесу є підвищення конкурентоспроможності європейської вищої освіти, мобільності студентів, викладачів, вчених, що є досить привабливим бізнесом.

В зв'язку з глибокими соціально-економічними перетвореннями в усіх сферах суспільного життя України відбуваються значні зміни в структурі і завданнях освіти. Зараз, при входженні України в Болонський процес, саме освіта, наука і інформація стають найвпливовішими факторами соціальної динаміки. Завдання реалізації принципів Болонського процесу полягає не тільки у забезпеченні мобільності студентів та викладачів у межах навчального процесу та полегшення працевлаштування на ринках праці, а й, насамперед, у підвищенні якості вищої освіти.

Розвиток та становлення освіти в нових умовах господарювання, в умовах формування ринкових відносин вимагає перегляду й уточнення основних методологічних принципів функціонування системи освіти, скорочення і введення нових навчальних дисциплін. Фізичне виховання також стало сьогодні предметом вивчення, де буде його місце, при входженні України в освітній і науковий простір Європи.

Аналіз досліджень і публікацій. Досвід багатьох європейських країн показує, що фізичне виховання не входить до навчальних планів університетів, а є самостійною роботою студентів. В той же час в Україні склалася традиційна підготовка студентів у вузах, де фізичне виховання є невід'ємною частиною професійної підготовки фахівців.

Переведення студентів на самостійні заняття фізичною культурою сьогодні є невиправданим і передчасним. Причинами цього є: низький рівень свідомості студентів; відсутність критеріїв оцінки стану здоров'я фахівців, які влаштовуються на роботу; відсутність паспорту здоров'я; матеріально-технічна база не в змозі забезпечити індивідуальні бажання студентів щодо

занять фізичними вправами у вільний час; дуже низька фізична підготовленість більшості студентів і недостатній їх фізичний розвиток; від 5,7 до 20 % студентів мають фізичні вади та захворювання, які потребують занять за спеціальними реабілітаційними методиками; необхідна перекваліфікація викладацьких кадрів, зміна програмного забезпечення і підготовки кадрів у фізкультурних вузах та на факультетах фізичного виховання [2, 3, 4, 5, 6].

Заняття фізичною культурою в навчальному процесі студентів необхідно будувати таким чином, щоб вони позитивно впливали на активізацію мислительних процесів і були засобом відновлення розумової діяльності.

Крім того, процес фізичного виховання у вузах, починаючи з другого курсу, повинен будуватися з врахуванням специфіки підготовки майбутніх фахівців, тобто враховувати професійно-прикладну фізичну підготовленість даного фахівця. При цьому повинна бути сформована система навчальної і виховної діяльності студентів, яка значною мірою визначає ефективність його майбутньої трудової діяльності. Ветрікар, агроном, економіст, інженер і т. п. відрізняються не тільки своїми знаннями і вміннями, а й спрямованістю, характером мислення, професійними принципами, комунікабельними властивостями, ціннісними орієнтаціями, рисами організації праці і рядом інших якостей, пов'язаних з їх професійною діяльністю. Виховання цих якостей входить до складу професійної підготовки майбутнього фахівця, яка включає в себе створення моделі спеціаліста, визначає знання і якості, які треба сформувати в процесі його підготовки [5].

Професійна модель, як результат інтегративного функціонування фізичної підготовки фахівця повинна мати такі блоки: соціально-політичні і морально-психологічні якості; лідерські, престижно-комунікативні і командирські якості; блок теоретичних знань, медико-біологічних і антропометричних характеристик; прикладні навички і уміння, психофізіологічні якості, які матеріалізують професійну підготовленість і її надійність; рухові якості і добре здоров'я, які забезпечують високу працездатність і професійне довголіття; спеціальні якості для професій, які вимагають "виживання" в екстремальних умовах навколишнього середовища [4].

Тому фізичне виховання як навчальна дисципліна повинна бути обов'язковою для всіх спеціальностей, вона забезпечує профільовану фізичну готовність, є одним із засобів формування різнобічно розвиненої особистості, чинником зміцнення здоров'я, оптимізації фізичного та психофізіологічного стану студентів в процесі професійної підготовки.

Нинішня програма з фізичного виховання передбачає вивчення теоретичних питань, освоєння практичних умінь і навичок, професійно-прикладних психофізичних якостей, самостійне оволодіння методами використання спеціальних засобів для ліквідації відхилень у стані здоров'я і фізичній підготовленості.

Високий рівень фізичної працездатності фахівців, пристосування

функціональних систем їх організму в процесі безпосередньої трудової діяльності залежить від рівня їх фізичного розвитку і фізичної підготовленості, отриманих під час навчання у вузі. Цього можна досягти за рахунок впровадження в навчальний процес з фізичного виховання студентів модульно-рейтингової системи оцінки теоретичних знань, стану фізичної підготовленості, оволодіння уміннями і навиками в професійно-прикладній фізичній підготовці і самостійному удосконаленні [2, 3].

Результати досліджень. Для впровадження модульно-рейтингової системи в навчальний процес з фізичного виховання весь програмовий матеріал був нами розподілений на чотири модулі. Під модулем слід розглядати логічно завершену частину навчального матеріалу, а саме:

Модуль 1. Теоретичний розділ. Його мета – освоєння студентами впорядкованої системи соціальних, природничо-наукових, психолого-педагогічних та соціальних знань з фізичної культури і спорту. Модуль теоретичного розділу навчальної програми складається із п'яти блоків на кожному курсі.

1 курс. Блок 1. Фізична культура і спорт як соціальне явище в житті суспільства

Блок 2. Фізичне виховання у вищих навчальних закладах.

Блок 3. Позаурочні форми занять з фізичної культури і спорту.

Блок 4. Природничо наукові основи фізичного виховання.

Блок 5. Методика складання і проведення комплексу ранкової гігієнічної гімнастики.

2 курс. Блок 1. Професійно-прикладна фізична підготовка.

Блок 2. Гігієнічні основи фізичного виховання і спорту.

Блок 3. Види рухової активності і їх характеристика.

Блок 4. Лікарський контроль і самоконтроль в процесі фізичного виховання.

Блок 5. Екологія і здоров'я людини.

3 курс. Блок 1. Основи спортивної підготовки.

Блок 2. Спорт у системі фізичного виховання.

Блок 3. Масова фізична культура і спорт вищих досягнень.

Блок 4. Основи здорового способу життя.

Блок 5. Методика проведення виробничої гімнастики.

4 курс. Блок 1. Виробнича фізична культура.

Блок 2. Нетрадиційні форми фізичного виховання.

Блок 3. Організація і проведення спортивних змагань.

Блок 4. Правила і суддівство змагань.

Блок 5. Методика проведення функціональних проб і тестів для оцінки фізичного розвитку і фізичної підготовленості.

Модуль 2. Практичний розділ. Цей модуль спрямований на удосконалення рухових дій, техніки виконання фізичних вправ, розвиток фізичних якостей і поліпшення стану фізичної підготовленості студентів. Він

складається із восьми блоків на всіх курсах. Однаково, показники фізичної підготовленості на кожному курсі, повинні зростати, за що нараховуються додаткові заохочувальні або штрафні бали.

Блок 1. Розвиток витривалості. Біг на 3000 м - чоловіки, 2000 м - жінки.

Блок 2. Розвиток швидкості. Біг на 100 м.

Блок 3. Розвиток сили. Стрибок у довжину з місця.

Блок 4. Розвиток силової витривалості. Згинання і розгинання рук в упорі, лежачи на підлозі.

Блок 5. Підтягування на перекладині - чоловіки; вис на перекладині на зігнутих руках - жінки.

Блок 6. Піднімання тулуба в сід за 1 хв з положення лежали на спині, руки за головою.

Блок 7. Розвиток спритності. Човниковий біг 4 х 9 м.

Блок 8. Розвиток гнучкості. Нахили тулуба вперед з положення сидячи.

Модуль 3. Професійно-прикладна фізична підготовка. Цей модуль передбачає оволодіння системою знань і спеціальних вправ спрямованих на формування фізичних і психомоторних якостей, рухових умінь, навичок і удосконалення психофізіологічних можливостей організму з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності студентів. Він складається з трьох блоків на кожному курсі.

1 курс. Блок 1. Освоєння виробничої діяльності фахівця свого профілю з урахуванням психофізіологічних та санітарно-гігієнічних критеріїв в умовах різних негативних факторів.

Блок 2. Освоєння різних методів загартування (повітряних, водних, сонячних, тощо).

Блок 3. Застосування засобів зміцнення серцево-судинної системи. Оволодіння умінням оцінити діяльність серцево-судинної системи.

2 курс. Блок 1. Використання засобів фізичної культури і спорту для підтримки і відновлення працездатності.

Блок 2. Освоєння засобів активного і пасивного відпочинку.

Блок 3. Засвоєння і застосування засобів тренування вестибулярного апарату. Оволодіння тестами оцінки тренуваності вестибулярного апарату.

3 курс. Блок 1. Оволодіння навичками орієнтування на місцевості без приладів та організації побуту в польових умовах.

Блок 2. Освоєння і використання засобів фізичної культури і спорту для відновлення працездатності в незадовільних умовах навколишнього середовища.

Блок 3. Підготовка до роботи в умовах гіпоксії. Оволодіння тестами оцінки стійкості проти гіпоксії.

4 курс. Блок 1. Оволодіння засобами пересування в умовах сільської місцевості.

Блок 2. Оволодіння засобами фізичної культури і спорту для зняття фізичного і нервово-психічного напруження.

Блок 3. Оволодіння навичками орієнтування на місцевості за допомогою приладів. Удосконалення в спортивному орієнтуванні.

Модуль 4. Самостійна робота студентів. Передбачає поглиблення знань у галузі фізичної культури та спорту, гігієни харчування, удосконалення спортивної майстерності, використання засобів відновлення працездатності, самостійне виконання фізичних вправ і т. ін. Цей модуль є однаковим для всіх курсів і складається з десяти блоків.

Блок 1. Систематичне виконання комплексу ранкової гігієнічної гімнастики.

Блок 2. Виконання вправ виробничої гімнастики в процесі підготовки домашніх завдань.

Блок 3. Виконання мінімального тижневого обсягу занять фізичними вправами.

Блок 4. Виконання додаткових вправ в позанавчальний час по завданню викладача.

Блок 5. Удосконалення спортивної майстерності в одному з видів спорту.

Блок 6. Участь у спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходах.

Блок 7. Оволодіння знаннями з теорії і методики фізичної культури і спорту, засобами здорового способу життя.

Блок 8. Оволодіння знаннями, уміннями і навичками розвитку професійно-прикладних психофізичних якостей.

Блок 9. Оволодіння прийомами самоконтролю за рівнем фізичного розвитку і фізичної підготовленості.

Блок 10. Оволодіння прийомами самомасажу і методами лікувальної фізичної культури.

Модульний контроль є підсумковим контролем пройденого матеріалу, тобто оцінкою засвоєння студентами модулів. Він розглядається як обов'язковий вид навчальних занять і проводиться згідно графіка, затвердженого кафедрою фізичного виховання (не менше двох разів протягом семестру і може розглядатися як атестація).

З теоретичного розділу модульний контроль проводиться у формі опитування і співбесіди, з практичного розділу – виконанням тестів з фізичної підготовки, з професійно-прикладної фізичної підготовки – виконанням методичних вимог і тестів, з самостійної роботи – виконанням індивідуальних завдань.

Тривалість проведення модульного контролю встановлюється кафедрою (одне-два заняття), де всі студенти виконують завдання в однакових умовах. Модульний контроль проводиться викладачами кафедри, котрі працюють з даними студентами.

Завдання для модульного контролю є однаковими для всіх студентів (крім тестів з фізичної підготовки для студентів оздоровчого відділення). Структура завдання, система та критерії оцінювання результатів, умови їх виконання розробляються кафедрою фізичного виховання. Контрольні

завдання з усіх розділів доводяться до відома студентів на початку навчального року і кожного семестру, а також вивіщуються на доступному для ознайомлення місці. До виконання практичних випробувань і тестів допускаються тільки студенти, котрі систематично відвідували заняття і є відповідно функціонально підготовленими.

Модульна оцінка – це кількість балів, яку отримав студент за виконання завдання під час проведення модульного контролю. Максимальна сума балів, яку може набрати студент за виконання навчальної програми з фізичного виховання протягом навчального року дорівнює 100 балам, а саме: за виконання теоретичного розділу – максимальна сума балів – 25, за практичний розділ – 45, за професійно-прикладну фізичну підготовку – 15, за самостійну роботу – 10, заохочуючі бали – 5.

За оволодіння і виконання вимог і тестів кожного модуля студент одержує відповідну оцінку або кількість балів.

Рейтинг студента (порядкова позиція студента в навчальній групі, курсі, факультеті) визначається шляхом додавання загальних балів отриманих за виконання модулів навчальної програми і заохочуючих балів та віднімання штрафних балів.

Модульний контроль можна оцінити по 100 бальній шкалі або оцінками: "5", "4", "3", "2", "1".

Отримавши рейтингову оцінку менше 3 балів ("незадовільно") або коли загальна сума буде менше 50 балів за виконання навчальної програми, позитивна оцінка студенту не виставляється і це свідчить, що навчальною програмою він не оволодів (табл. 1). При цьому, студент відпрацьовує всі пропущені заняття і допускається до значі заміку.

Для оцінки ефективності модульно-рейтингової системи нами був проведений педагогічний експеримент, який складався з двох етапів дослідження. Перший етап (констатуючий експеримент) – проведення тестування (оцінка вихідних даних фізичної підготовленості студентів університету). Другий етап – впровадження у навчальний процес з фізичного виховання модульно-рейтингової системи оцінки знань, умінь і стану фізичної підготовленості студентів.

Констатуючий педагогічний експеримент показав (табл. 2) дуже низьку фізичну підготовленість студентів і невідповідність рівня розвитку їх фізичних якостей вимогам державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України (42,1 % студентів отримали незадовільні оцінки з фізичної підготовленості, що в загальному становило середню успішність 2,52 бали).

Впровадження модульно-рейтингової системи в навчальний процес з фізичного виховання має свої як позитивні, так і негативні сторони. Позитивним є поліпшення відвідування занять з фізичного виховання, підвищення рівня фізичної підготовленості (кількість негативних оцінок з фізичної підготовки знизилась до 16,9 %, а середній бал успішності

підвищився до 3,11 балів), знань і умінь студентів, запровадження здорової конкуренції під час виконання програмових вимог і тестів, визначення рейтингового місця кожного студента.

Таблиця 1

**Значення рейтингу на отримання заліку
або диференційної залікової оцінки**

Значення рейтингу	Залік, диференційна оцінка	Примітка
Оцінка 4,6-5,0 бали 85-100	“відмінно” або “зараховано”	
Оцінка 3,5-4,5 Бали 76-84	“добре” або “зараховано”	За бажанням студента залікова оцінка може бути підвищена після покращення результатів під час здачі залікових вимог і тестів.
Оцінка 3,0-4,4 Бали 50-75	“задовільно” або “зараховано”	Вища залікова оцінка може бути тільки після покращення результатів, отриманих під час здачі залікових вимог і тестів.
Оцінка менше 3,0 Бали менше 50	“незадовільно” або “незараховано”	Якщо студент не має пропусків навчальних занять, здає залік на загальних підставах. Після отримання позитивної оцінки йому виставляється “зараховано”, або відповідна оцінка.

Таблиця 2

**Показники оцінки фізичної підготовленості студентів
Державного агроскологічного університету за період
педагогічного експерименту**

Етапи дослідження	Кількість студентів	Оцінка задовільна (в %)	Оцінка незадовільна (в %)	Звільнені від тестування (в %)	Середній бал успішності
I	823	46,1	42,1	11,8	2,52
II	1954	58,8	16,9	24,3	3,11

Висновки. Успішне виконання модульного контролю протягом семестру або навчального року дозволяє студенту отримати залік або диференційну залікову оцінку без здачі залікових вимог і нормативів під час сесії, що

значно підвищує рівень мотивації студентів в процесі навчальних занять. В той же час дана система вимагає від викладачів певної підготовки, додаткової роботи для визначення рейтингу кожного студента, досить громіздка при роботі з великою кількістю студентів, потребує комп'ютерного забезпечення кафедр фізичного виховання.

В той же час тести оцінки фізичної підготовки модульно-рейтингової системи, які взяті з державного тестування, потребують певного удосконалення. Багато тестів не відображають дійсний рівень розвитку фізичних якостей студентів, є примітивними і відображають лише деякі аспекти розвитку тих чи інших якостей. Система виконання тестів із року в рік потребує певних стимулів, тому що вона в подальшому не стимулює студентів до фізичного розвитку і підготовленості.

1. Грибан Г.П., Опанасюк Ф.Г. Модульно-рейтингова система оцінки знань, умінь і стану фізичної підготовленості студентів з фізичного виховання // Методичні розробки. – Житомир, ДАУ, 1999. – 34 с. 2. Грибан Г. П. Підвищення якості фізичного виховання у вузах шляхом втілення у навчальний процес модульно-рейтингової системи // Збірник наук. праць: Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – Луцьк, 2002. Том 1. – С. 63-65. 3. Грибан Г.П., Опанасюк Ф.Г. Підвищення рівня фізичної підготовленості студентів шляхом втілення у навчальний процес спеціальних педагогічних засобів // Вісник Технологічного університету Поділля. – Хмельницький, 2002, № 5, ч. 3 (48). – С. 37-41. 4. Грибан Г. П., Опанасюк Ф. Г. Удосконалення навчального процесу з фізичного виховання за допомогою модульно-рейтингової системи / Реформування системи аграрної вищої освіти в Україні: досвід і перспективи. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 21 квітня 2005 р. Національний аграрний університет. – Ч. I. – К.: НАУ, 2005. – С. 51-54. 5. Грибан Г. П., Опанасюк Ф. Г., Плогіцин К. В., Лук'яненко А. М. Основні тенденції та методологічні підходи становлення та розвитку фізичної культури у вузах в світлі вимог Болонського процесу. / Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції “Динаміка наукових досліджень – 2005”. Том 55. Фізична культура і професійний спорт. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 39-40. 6. Грибан Г. П. Оцінка якості впровадження модульно-рейтингової системи в навчальний процес з фізичного виховання / Олімпійський спорт і спорт для всіх // Тези доповідей IX Міжнародного наукового конгресу 20-23 вересня 2005 р. Київ, Україна. – К.: Олімпійська література, 2005. – С. 890.